

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

0980 ק"ק ויקרא תשפ"ה סנה י"ג א' ליון 633
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: שר של שכחה השולט במצרים

מצרים הוצרכו ישראל להשתעבד ארבע מאות שנה, אף כדי להכניע את שר השכחה צריך ללמוד ארבע מאות פעם.

ומשום כך עשו הרשע כשבא להילחם כנגד יעקב אבינו הוא מגיע עם "ארבע מאות איש עמו", כדי לרמוז ליעקב אבינו, בל תטעה לחשוב כי שכחתי את מעשיך שלקחת לי הבכורה וגנבת ממני את הברכות, ועדיין שונא אני אותך ורוצה להורגך.

והנה, מצינו במסכת הוריות (ג.): שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הכלב מכיר את קונו וחתול אינו מכיר את קונו? אמר להם: ומה האוכל ממה שעכבר אוכל משכח האוכל עכבר עצמו על אחת כמה וכמה. [ועי' בבן יהוידע שהקשה מצינו חתולים המכירים את בעליהם, ואף מביא מעשה בזה על חתול שלא רצה להיפרד מבעליו אף אחר פטירתו שחפר ליד קברו ונשאר שם. ותיירץ, דמיירי בחתול שלא אכל עכבר ולא לא שולט בו עדיין השכחה. יעו"ש.]

נמצא כי העבר הוא סמל השכחה.

בזה נבין את דברי המדרש (ילקוט שמעוני שמות סימן קפ"א): והיו ארבע מאות פתחים לפלטרים של פרעה, ועל כל פתח ופתח אריות ודובים וחיות רעות, ולא הייתה בריה יכולה ליכנס שם, עד שהיו מאכילין אותם בשר שלא יהו מזיקין אותו.

וכשבאו משה ואהרן נתקבצו כולם וסובבים ומלחכין רגליהם, והתחילו ללוותם עד שבאו לפני פרעה, וכל מלכי מזרח ומערב כשראו אותם נפל פחדם עליהם, וזיע ורתת וחלחלה אחז לפרעה ולכל היושבים לפניו, והסירו כתריהם מעל ראשיהם והשתחוו להם.

באותה שעה הוצרך פרעה לנקביו ונכנס לבית הכסא, ונזדמנו לו י"ב עכברים והיו נושכים אותו בכל צד מושבו, וצעק צעקה גדולה ומרה עד ששמעו קול צעקתו גדולי המלכות. ואחר כך חזר וישב על כסאו ונתחזק לבו.

אמר למשה ואהרן: מי אתם ומאין באתם ומי שגרכם אצלי?

א"ל: אלהי העברים שלחני אליך שלח את עמי ויעבדוני.

מיד אמר: לא ידעתי את ה' מעולם לא שלח לי אגרת שלום, ולא הביא לי דורון.

ולכאורה מדוע נענש פרעה שעכברים נשכוהו?

אולם לפי דרכינו יש לומר, כי פרעה אשר שלט בו שר של שכחה נענש על ידי העכברים המסמלים את השכחה.

כתב הרה"ק רבי אברהם פאלאג'י ע"ה בספרו שמו אברהם (ח"ב דרוש ג' לשבת הגדול דף ל' ע"ג) הקשה בענין עשר המכות, איך שכח פרעה הצער הגדול שסבל במכות ראשונות? אלא שבמצרים שלט שר של שכחה, והראיה ממה שנאמר (בראשית מ', כ"ג) "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו". וכן (שמות א', ח') "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". והיה כפוי טובה, אחר כל הטובה שעשה יוסף למצרים, והחיה אותם, ויצבור יוסף בר ואת כל הכסף לבית פרעה אל גנזי המלך ותכון מלכותו מאוד, שילם רעה תחת טובה לבני יעקב ויוסף, מסיבת שר של שכחה ששלט הרבה במצרים.

מטעם זה יעץ יעקב לבניו כשירדו למצרים (בראשית מ"ג, י"א): "קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נלאת ולט בטנים ושקדים". ולכאורה כמו זר נחשב להביא פירות קטנים למנחה לאדוני הארץ? אלא שכתב בספר מדרש תלפיות (דף קמ"ה ע"ב) שהאוכל בטנים יועיל לזכירה. ומכיון שבמצרים גברה הקליפה משר של שכחה ובפרט במלכים ושרים אדוני הארץ, הנה מה טוב ומה נעים להביא להם מנחה גדולה סגולה לשכחה.

ומזה הטעם העד העיד יוסף כשהיה במצרים (בראשית מ"א, נ"א): "ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי". עכת"ד הגר"א פאלאג'י.

ויש להוסיף על דבריו, שיעקב אבינו אף שלח שקדים ולא רק בטנים, כדי לרמז שעל ידי שקידה והתמדה, יכול להינצל משר של שכחה ולזכור את תלמודו.

ובזה יבוא מדוע ציוה פרעה להמית הזכרים ולהשאיר הנקבית, כי כתב הרשב"ץ במגן אבות על מסכת אבות (פ"ה מ"ב ארבע מדות בתלמידים), שזכירה היא תכונה של הזכר שמזגו יבש, ולכן נקרא כן. ואצל האשה יש תכונה של שכחה, וזהו לשון אשה כמו "נשייתי טובה". ע"כ.

לכן הזכרים השייכים אל הזכירה אין מקומם במצרים בה שולט שר של שכחה.

לכן כשיצאו ישראל ממצרים נצטוו לזכור את סיפור יציאת מצרים, ההיפך ממצרים שעניינם שכחה.

ומהאי טעמא מובא במסכת עירובין (נד:) שרבי פרידא היה לו תלמיד שהיה שוכח את תלמודו והיה צריך ללמוד עמו ארבע מאות פעמים עד שהצליח לזכור את תלמודו. ויש לומר, כי קליפת מצרים היא קליפת השכחה, וכשם שבכדי להכניע את

עוד יבואר בזה, מצינו במדרש (שמו"ר א, כה) עה"פ "וירא בסבלותם" - ראה שאין להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, ואלו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים, אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר, הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח". ע"כ. וכתב הטור (או"ח סימן רפ"א): פירוש "ישמח משה", כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כובד השעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ונתנו לו ובחר ביום השביעי, וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו וזהו "ישמח משה במתנת חלקו". ע"כ.

ומצינו כי השבת מסוגלת לזיכרון, שכתב בספה"ק שפת אמת (תצוה, תרס"א) וז"ל: וכעין זה אמרו בגמרא (מגילה ו: י) יגעתי ומצאתי תאמין לחדודי. אבל לאוקמי גירסא סיעתא דשמיא. והוא המתנה של שבת קודש שמתגלה נקודה זו הברורה בלי פסולת. ולכן נאמר 'זכור את יום השבת' - שהוא בחינת זכירה שאין בה שכחה. ע"ל.

וכן כתב הגאון רבי אברהם פאלאג' זי"ע בספרו פדה את אברהם (מערכת ש' אות ה') בשם ספר מטה אהרן: ששמירת שבת היא סגולה שלא לשכוח הלימוד. ע"כ. וכן בספר טל אורות בהקדמה הביא בשם הרה"ק בעל אהבת ישראל מו"זיניץ זי"ע, שהלימוד בהלכות שבת הוא סגולה לזכור את לימודו. וזהו שאומרים בזמירות ליל שבת: "זכרו תורת משה", באם במצות שבת גרוסה.

מובא בספר מנחת אלעזר (להאדמו"ר ממונקאטש, מאמר תורת השבת, ויחי) שמקובל מצדיקים סגולה לזכרון בתורה לכיון בעת הקידוש בזכרון למעשה בראשית שיוטב לו הזכרון. ע"ש. וכן הביא בספר טעמי המנהגים (עמ' תקעד).

ויש לומר, כי משה רבינו חשש שמא שר של שכחה השולט במצרים יפגע בעם ישראל, לכן תיקן להם את יום השבת, כדי להכניע את שר השכחה.

אברך מהעיר אלעד, ראה שבאזור מגוריו אין תפילת שחרית בנץ החמה והחליט שהוא מקים מנין בנץ החמה. הוא ניגש לחבריו מהישיבה ומציע להם להצטרף למנין ואצלם היה זה בדיחה... אתה יענקל, תתפלל עם הנץ החמה? אתה בישיבה לא הצלחת לקום מהמיטה לפני השעה תשע וחצי... אתה תקום ותתייצב לתפילת שחרית כותיקין מידי בוקר?

אבל מידעינו שומע שחבריו לא מאמינים ביכולות שלו וזה כמובן מדרבן אותו להוכיח להם שהוא בהחלט מסוגל. הוא הולך מאחד לשני ומשכנע להצטרף, עד שגיבש קבוצה של עשרים איש. הוא קם כל בוקר לפני התפילה מתחיל בסבב טלפונים מעיר את פלוני ואלמוני עד שהמניין קם ורקם עור וגידים, ויענקל לא מפספס יום אחד.

לאחר שנה הוא מתברך בלידת תאומים. אחיו מתקשר אליו ואומר לו: יענקל, תשכח עכשיו מתפילה בנץ אתה יודע מה זה תאומים... במצב כזה אתה כמעט לא ישן בלילות על שחרית בהנץ החמה אין מה לחשוב יותר... אבל יענקל כבר הפך לחסיד מושבע של התפילה בנץ החמה.

הוא לא מתכוון לוותר על זה, הוא נסע לרבו הגר"ש הלוי ואזנר זי"ע"א ומספר לו: הרב זוכר עד כמה התמודדו איתי בישיבה על כך שלא הייתי מסוגל לקום לתפילה בישיבה כמה פעמים הורחקתי והחזירו אותי אחרי הבטחות ש'לא החזיקו מים'. כעת אני כבר שנה ברציפות קם לוותיקין מידי בוקר זו מלחמה עבורי, נלחמתי ונצחתי. אבל עכשיו נולדו לי תאומים אני לא מוותר על הנץ. מה עושים?

הגר"ש וואזנר ענה לו: "לך לבית החולים, גש לתינוק הראשון ותלחש לו באוזן "אבא קם במסירות נפש לתפילת הנץ, אל תפריע לו "וכך תעשה גם לתינוק השני". יענקל לא חשב פעמיים עשה כמצות רבו, לחש לשני התינוקות שלו והוא מספר:

מעולם הפרעתם לא היתה בשעת ההליכה לוותיקין מקסימום אחד משניהם היה בשבילי שיען מעורר...

התינוקות הגיעו לגיל שלש, הוא לקח אותם לרבו הרב וואזנר לעשות חלאקה היו אלו כבר השנים האחרונות לחייו של רבו. משהתקרב לרבו עם ילדיו החמודים, הרב וואזנר מפנה אליו את השאלה: "נו, מה עם הנץ שלך?"

הוא עונה: "רבה, הם מעולם לא הפריעו לי להתפלל בנץ החמה.

הרב וואזנר היה מאושר, בנו של מרן, רבי חיים וואזנר זצ"ל, הבין שיש כאן סיפור מיוחד, הוא קרא לאברך ושאל מה הסיפור, משחח לו את כל הדברים, התפלא רבי חיים הרי הוא מכיר את אביו שלא היה לו שום ענין, לא סגולות ולא קמיעות, בטח לא לחשים וענינים והוא שואל את אביו: "זאת מנא לך?"

ומרן האבא ענה 'זו גמרא'. רבי חיים תמה איזה גמרא? והרב וואזנר מצטט את הגמ' ביומא פ"ב ע"ב: ההיא עוברת דארחא אתו לקמיה דרבי אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא לחושו לה ואילחישא" אומר רש"י: ויום הכיפורים היה: לחשו לה באזנה שיוה"כ הוא היום אולי תוכל להתאפק: ואילחישא. קיבלה את הלחישא שפסק העובר מתאוותו.

אם ניתן ללחוש למעוברת והעובר ישמע ויירגע מרצנו לאכול, אי אפשר ללחוש לתינוק בעצמו?!!" הסביר לו מרן.

כן, אצל מרן הרב וואזנר המהלך הזה היה ברור שאם לוחשים לעוברת והתינוק נרגע כל תינוק שישמע שאבא מבקש עליה רוחנית הוא יפסיק להפריע!

אבל מה שקשה לי, הרי גם אני זכיתי לגדל מספר ילדים, וכשהילד שלי בכה באמצע הלילה לחשתי לו: אבא רוצה ללכת לכולל תירדם בבקשה, והוא לא שמע, לחשתי פעם שניה והוא לא שמע, והתחננתי שאני לא רוצה להירדם בכולל והוא לא שמע... והשאלה מדוע אף אחד מילדי לא שמע כשדיברתי, בקשתי, והתחננתי?

והתשובה היא, לא בכל דבר חז"ל נתנו את העצה הזאת, אלא רק ביום כיפור כי זה בנשמה שלנו, זה חלק מאיתנו. כשאתה לוחש באזני האשה המעוברת זאת תהיה זעקה פנימית עמוקה שהיא חלק מהחיים שלך.

הרב וואזנר ראה שהעומד מולו היה כזה אחד שבימי בחרותו הקימה בבוקר היתה קשה מנשוא, וכאן הוא הגיע לרמת משמעת עצמית שלא לפספס אף יום והנץ אצלו הוא חלק מהחיים, וכשהוא ילחש לילדיו בעריסה שלא יפריע הוא מעביר לו חלק מעצמו ודבריו ישמעו!

ומסתמא שכשאני לחשתי לבני שאני רוצה ללמוד בכולל היתה הקריאה פחות מעומק ליבי... ולכן לא נענתי.

כך גם לגבי סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, מגלה לנו הרה"ק בעל ה'אוהב ישראל' מאפסא זי"ע (יארצייט ה' ניסן): 'בליל התקדש חג הפסח... מתגלה אור השכל והאמונה, וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל, ואז, כשתשיב לבנך תשובה ותגיד לפניו את כל הסיפור הלז, בוודאי יכנסו דברי האב באוזני הבן ויאמין באמת ביציאת מצרים!'

כי שונה ליל הסדר משאר לילות בגודל כח האמונה של הלילה, הדברים היוצאים מפיו של האבא הם יוצאים לא רק מהפה אלא גם מהלב הרי שהם נכנסים לליבו של הבן ומשפיעים עליו לטובה.

קו אור הגאולה

חייגו 0796065479 שלוחה 2